

HOTĂRÂREA CURȚII
21 IUNIE 1988

Steven Malcolm Brown
împotriva
The Secretary of State for Scotland

(Cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare,
formulată de Court of Session din Scoția)

„Nediscriminare — Acces la învățământul universitar
Ajutor pentru formare”

Cauza 197/86

În cauza 197/86,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Court of Session din Scoția și care urmărește să obțină, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Steven Malcolm Brown

și

Secretary of State for Scotland

o hotărâre preliminară privind interpretarea articolelor 7 și 128 din Tratatul CEE, precum și a articolelor 7 și 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2),

CURTEA

compusă din domnii Mackenzie Stuart, președinte, J. C. Moitinho de Almeida și G. C. Rodriguez Iglesias, președinți de cameră, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, C. Kakouris, R. Joliet, T. F. O'Higgins și F. Schockweiler, judecători,

avocat general: Sir Gordon Slynn
grefier: doamna B. Pastor, administrator,

după examinarea observațiilor prezentate:

- în numele domnului S. M. Brown, de către domnul R. Mackay, QC și M. G. Clarke,
- în numele Republicii Federale Germania, de către domnul M. Zuleeg, în calitate de agent,
- în numele Regatului Danemarcei, de către domnul L. Mikaelsen, în calitate de agent,
- în numele Regatului Unit, de către domnii H. R. L. Purse și D. Donaldson, QC, agenți,
- în numele Comisiei, de către domnul J. Currall, agent,

având în vedere raportul de ședință și în urma procedurii orale din 21 mai 1987,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 17 septembrie 1987,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin ordonanța din 27 iunie 1986, primită la Curte la 31 iulie 1986, Court of Session din Scoția a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, cinci întrebări preliminare privind, în special, interpretarea articolului 7 din Tratatul CEE și a articolelor 7 și 12 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2).

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unei acțiuni introduse de către domnul Brown, reclamant în acțiunea principală (denumit în continuare „reclamant”), împotriva refuzului din partea Scottish Education Department („SED”), o unitate administrativă aflată în subordinea Secretary of State for Scotland, pârât în acțiunea principală, de a-i acorda beneficiul unei alocații de studii.

3 Din dosar reiese că reclamantul deține dublă cetățenie, franceză și britanică. După ce a trăit în Franța până la obținerea diplomei de *baccalauréat*, acesta s-a deplasat, la începutul anului 1984, în Regatul Unit. Din 9 ianuarie și până la 14 septembrie 1984, acesta a lucrat pentru o societate în Edinburgh. Acest serviciu este descris în decizia de trimitere ca fiind o „formare profesională preuniversitară”. În octombrie 1984, acesta a început studii care conduceau la obținerea unei diplome de inginer electrician la Universitatea din Cambridge.

4 SED a refuzat, din mai multe motive întemeiate pe dreptul național, să acorde reclamantului o alocație de studii care să cuprindă, pe de o parte, o bursă de întreținere a cărei valoare este în funcție de venitul părinților și, pe de altă parte, plata directă a cheltuielilor de școlarizare de către SED la universitate, indiferent de veniturile studentului sau ale părinților acestuia.

5 Reclamantul a admis ca nu a avut niciun drept în temeiul dispozițiilor naționale. Acesta a introdus totuși o acțiune împotriva deciziei de refuz din partea SED, susținând că avea drept la alocația de studii în temeiul dreptului comunitar, pe baza uneia sau a celeilalte dintre cele patru dispoziții care urmează: articolul 7 din Tratatul CEE, astfel cum a fost interpretat de către Curte în Hotărârea din 13 februarie 1985 (Gravier, cauza 293/83, Rec. p. 593), articolul 7 alineatul (3), articolul 7 alineatul (2) și articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68.

6 Întrucât cele două părți au invitat instanța națională să înainteze Curții, cu titlu preliminar, un anumit număr de întrebări, instanța națională a adresat Curții următoarele întrebări:

„1) Studiile de inginerie urmate la zi într-o universitate și care conduc la obținerea unei diplome care permite titularului acesteia să îndeplinească condițiile teoretice de apartenență la ordinul profesional al inginerilor electricieni, permițându-i, la rândul său, prin intermediul unei experiențe profesionale complementare, să fie înscris în calitate de inginer diplomat și să folosească titlul de „*chartered engineer*” constituie:

a) o formare profesională care intră sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE, în sensul articolului 7 din acest tratat, astfel cum Curtea l-a interpretat în cauzele 152/82, Forcheri/Regatul Belgiei (Rec. 1983, p. 2323) și 293/83 Gravier/Orașul Liège, (Rec. 1985, p. 593),

și/sau

b) o formare într-o „școală profesională”, menționată la articolul 7 alineatul (3) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului?

2) Conceptul de acces la formarea profesională în sensul articolului 7 din Tratatul CEE, astfel cum a fost interpretat în cauzele 152/82, Forcheri/Regatul Belgiei și 293/83, Gravier/Orașul Liege, se interpretează ca înglobând plata efectuată de către un stat membru, în temeiul dispozițiilor din dreptul său național, unei persoane — sau în numele acesteia — urmând o astfel de formare profesională: a) drepturi de școlarizare și/sau b) o bursă destinată întreținerii sale?

3) Resortisantul unui stat membru, care a avut reședința în acest stat membru și care se deplasează într-un alt stat membru („stat membru gazdă”), este considerat un „lucrător” în sensul articolului 7 din Regulamentul nr.1612/68, în cazul în care:

(a) persoana interesată prestează o muncă remunerată cu normă întreagă, reglementată de un sistem de securitate socială în calitate de inginer electrician stagiar în decursul a opt luni înainte de intrarea sa la universitate,

(b) anterior intrării sale pe teritoriul statului membru gazdă, acesta a luat deja decizia de a urma, la sfârșitul perioadei de opt luni menționată anterior, studii de inginerie la zi într-o universitate a statului membru gazdă,

c) persoana interesată nu ar fi fost angajată de către angajator pentru a-și exercita funcția pe care a realizat-o în cazul în care acesta nu ar fi fost admisă la universitate și

d) acesta a acceptat această muncă în vederea dobândirii unei experiențe profesionale în sectorul electric?

4) În cazul în care acesta încetează prestarea unei munci pentru a urma — și urmează efectiv — studii care conduc la obținerea unei diplome în electrotehnică în scopul de a deveni inginer și de a practica în această calitate, un lucrător are dreptul, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68, la o alocație plătită, în temeiul dreptului național, studenților și destinată să acopere cheltuielile sale de școlarizare și/sau să contribuie la întreținerea acestuia?

5) Copilul unui resortisant al unui stat membru dat care își are domiciliul pe teritoriul unui alt stat membru („stat gazdă”) se poate prevala de articolul 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68, atunci când unul sau celălalt din părinți, care nu mai lucrează și care nu își mai are reședința în statul membru gazdă, a avut reședința ultima dată sau a exercitat ultima dată o activitate salariată, în statul gazdă înainte de nașterea copilului și când faptul că acest copil își are reședința pe teritoriul statului membru gazdă nu se datorează faptului că părintele menționat anterior a lucrat în statul membru gazdă?”

7 Pentru o prezentare mai amplă a cadrului juridic și a faptelor din acțiunea principală, precum și a observațiilor prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate, în continuare, numai în măsura în care acest lucru este necesar pentru raționamentul Curții.

Cu privire la prima întrebare

8 Prin prima parte din prima întrebare, instanța națională urmărește să afle dacă studiile universitare, astfel cum sunt descrise în ordonanța de trimitere, constituie o formare profesională în sensul Tratatului CEE.

9 Este necesar să se sublinieze, cu titlu introductiv, că, în conformitate cu articolul 177 din Tratatul CEE, este de competența Curții să furnizeze instanței naționale criteriile de interpretare necesare pentru a-i permite să califice studiile în cauză.

10 Este necesar să se aducă aminte că, astfel cum a considerat Curtea în Hotărârea din 13 februarie 1985, menționată anterior, studiile care pregătesc în vederea unei calificări pentru o profesie, meserie sau muncă specifică sau care conferă aptitudinea specială de a exercita o astfel de profesie, meserie sau muncă constituie formare profesională. În plus, este necesar să se precizeze, astfel cum a considerat deja Curtea în Hotărârea din 2 februarie 1988 (cauza 24/86, Blaizot, Rec. p. 379), că studiile universitare îndeplinesc, în general, aceste condiții, cu excepția anumitor cicluri de studii speciale care, ca urmare a propriilor caracteristici speciale, se adresează unor persoane care doresc să își aprofundeze cunoștințele generale mai degrabă decât să se dedice vieții profesionale.

11 Prin cea de-a doua parte a primei întrebări, instanța națională urmărește să afle dacă universitățile care furnizează o formare profesională pot fi considerate școli profesionale în sensul articolului 7 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1612/68.

12 În această privință, este necesar să se sublinieze că, pentru ca o instituție de învățământ să poată fi considerată o școală profesională în sensul acestei dispoziții, nu este suficient să se furnizeze o anumită formare profesională. Noțiunea de școală profesională este mai restrânsă și se referă exclusiv la instituții care furnizează o educație, care fie alternează cu o activitate profesională, fie este strâns legată de aceasta, în special în timpul uceniciei. Acest lucru nu este valabil în cazul universităților.

13 Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare, pe de o parte, că studiile universitare care pregătesc în vederea unei calificări pentru o profesie, meserie sau muncă specifică sau care conferă aptitudinea specială de a exercita o astfel de profesie, meserie sau muncă constituie formare profesională și, pe de altă parte, că universitățile nu trebuie să fie considerate „școli profesionale” în sensul articolului 7 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1612/68.

Cu privire la a doua întrebare

14 Prin cea de-a doua întrebare, instanța națională urmărește să afle dacă plata de către un stat membru, în beneficiul studenților, a taxelor de școlarizare reclamate de către o universitate și a subvențiilor destinate întreținerii acestora intră sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE în sensul articolului 7.

15 Este necesar, cu titlu introductiv, să se aducă aminte de faptul că în Hotărârea din 13 februarie 1985, menționată anterior, Curtea s-a pronunțat cu privire la faptul că, pe de o parte, un tratament inegal pe bază de naționalitate este necesar să fie considerat o discriminare interzisă de articolul 7 din Tratatul CEE, atunci când acesta se situează în domeniul de aplicare a tratatului menționat anterior și, pe de altă parte, când condițiile de acces la formarea profesională intră sub incidența domeniului menționat anterior. În Hotărârea din 2 februarie 1988, menționată anterior, Curtea a precizat că studiile universitare îndeplinesc, în general, condițiile necesare pentru a fi considerate ca făcând parte din formarea profesională în sensul Tratatului CEE.

16 Pe de altă parte, Curtea nu a avut ocazia să se pronunțe, în hotărârile menționate anterior, cu privire la problema dacă un resortisant al unui alt stat membru are dreptul, atunci când începe astfel de studii, la o subvenție acordată de un stat membru propriilor resortisanți.

17 Doar în măsura în care un astfel de ajutor are ca obiect să acopere taxele de înscriere sau alte taxe, în special pe cele de școlarizare, necesare pentru a avea acces la educație, rezultă din Hotărârea din 13 februarie 1985, menționată anterior, că acesta, în temeiul condițiilor de acces la formarea profesională, intră sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE și că, prin urmare, principiul nediscriminării pe bază de naționalitate consacrat la articolul 7 din Tratatul CEE se aplică.

18 Sub această rezervă, este necesar să se constate că, în stadiul actual al evoluției dreptului comunitar, un ajutor acordat studenților pentru întreținere și formare nu intră, în principiu, sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE, în sensul articolului 7. Într-adevăr, acesta intră sub incidența, pe de o parte, a politicii educaționale, care nu a fost supusă ca atare competenței instituțiilor comunitare (a se vedea Hotărârea din 13 februarie 1985, menționată anterior) și, pe de altă parte, a politicii sociale, care aparține domeniului competenței statelor membre în măsura în care aceasta nu face obiectul dispozițiilor speciale ale Tratatului CEE (a se vedea Hotărârea din 9 iulie 1987, Germania și alții/Comisia, cauzele conexe 281, 283 - 285 și 287/85 – Politica de migrație – Rec. p. 3203).

19 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a doua întrebare că intră sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE, în sensul articolului 7, plata de către un stat membru, în beneficiul studenților, a taxelor de școlarizare reclamate de către o universitate, dar nu și plata subvențiilor destinate întreținerii acestora.

Cu privire la a treia întrebare

20 Prin cea de-a treia întrebare, instanța națională urmărește, în esență, să afle dacă un resortisant al unui alt stat membru, care se implică într-o relație de muncă în statul gazdă pentru o perioadă de opt luni pentru a urma ulterior studii universitare, în același domeniu profesional și care nu ar fi fost angajat de către angajator în cazul în care nu ar fi fost deja admis la universitate, este considerat lucrător în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.

21 În această privință, este necesar să se sublinieze, mai întâi, că noțiunea de lucrător în sensul articolului 48 din Tratatul CEE și al Regulamentului nr. 1612/68 prezintă o sferă de aplicare comunitară. După cum a decis deja Curtea, trebuie considerat lucrător orice persoană care exercită activități reale și efective, cu excepția activităților atât de reduse încât acestea se prezintă ca pur și simplu marginale și accesorii (Hotărârea din 23 martie 1982, Levin, cauza 53/81, Rec. p. 1035 și Hotărârea din 3 iunie 1986, Kempf, cauza 139/85, Rec. p. 1741). Caracteristica esențială a relației de muncă o constituie împrejurarea în care o persoană desfășoară, în decursul unei anumite perioade de timp, în favoarea unei alte persoane și sub conducerea acesteia, anumite prestații, în schimbul cărora primește o remunerație (Hotărârea din 3 iulie 1986, Lawrie-Blum, cauza 66/85, Rec. p. 2121).

22 Este necesar să se precizeze că dreptul comunitar nu impune condiții suplimentare pentru ca o persoană să poată fi considerată lucrător și că statele membre nu pot subordona unilateral acordarea unor avantaje sociale prevăzute de articolul 7 alineatul (2) din regulamentul menționat anterior, la sfârșitul unei anumite perioade de activitate profesională (a se vedea Hotărârea din 6 iunie 1985, Frascogna, cauza 157/84, Rec. p. 1739).

23 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a treia întrebare că resortisantul unui alt stat membru, care se implică într-o relație de muncă în statul gazdă pentru o perioadă de opt luni pentru a urma ulterior studii universitare în același domeniu profesional și care nu ar fi

fost angajat de către angajator în cazul în care nu ar fi fost deja admis la universitate, este considerat lucrător în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.

Cu privire la a patra întrebare

24 Prima parte a celei de-a patra întrebări, care se referă la drepturile de școlarizare, a devenit fără obiect ținând seama de răspunsul dat la cea de-a doua întrebare. A doua parte a celei de-a patra întrebări urmărește să afle dacă un lucrător care se găsește în circumstanțele speciale stabilite de către instanța națională are dreptul, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, de a beneficia de o alocație vărsată studenților și destinată să le asigure întreținerea în momentul în care urmează studii universitare în statul gazdă.

25 Este necesar să se amintească, astfel cum a considerat Curtea în hotărârea din această zi (Lair, cauza 39/86, Rec. 1988, p. 3161), că un ajutor acordat pentru întreținere și pentru formare în vederea urmăririi de studii universitare care conduc la o calificare profesională constituie un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.

26 În aceeași hotărâre, Curtea a decis că un resortisant al unui alt stat membru, care a urmat, în statul membru gazdă, după ce a realizat activități profesionale, studii universitare care au condus la obținerea unei diplome profesionale, este considerat ca păstrându-și calitatea sa de lucrător care poate ca atare să beneficieze de articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, cu condiția ca totuși să existe o relație între activitatea profesională prealabilă și studiile în cauză.

27 Cu toate acestea, este necesar să se sublinieze că această constatare nu poate avea ca rezultat faptul că un resortisant al unui stat membru obține într-un alt stat membru dreptul la o subvenție pentru studii în temeiul calității sale de lucrător, în timp ce este evident că acesta a dobândit calitatea respectivă exclusiv drept consecință a admiterii sale la universitate pentru a urma studiile în cauză. Într-adevăr, relația de muncă, singura bază constitutivă a drepturilor care decurg din Regulamentul nr. 1612/68, este, într-un astfel de caz, doar un element accesoriu în raport cu studiile finanțate prin subvenția respectivă.

28 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a patra întrebare că un resortisant al unui alt stat membru, care se implică într-o relație de muncă pentru o perioadă de opt luni pentru a urma ulterior studii în statul gazdă, în același domeniu profesional și care nu a fost angajat de către angajator dacă nu ar fi fost deja admis la universitate, nu are dreptul, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, de a beneficia pentru studiile sale de o alocație vărsată studenților resortisanți ai statului membru gazdă și destinată să asigure întreținerea acestora.

Cu privire la a cincea întrebare

29 Pentru a răspunde la cea de-a cincea întrebare, este necesar să se sublinieze că reclamantul s-a născut după ce părinții săi au încetat să mai lucreze și să mai locuiască în Regatul Unit. Prin urmare, acesta nu a avut niciodată, în acest stat, calitatea unui membru al familiei unui lucrător.

30 Cel de-al cincilea considerent din Regulamentul nr. 1612/68 relevă faptul că acesta urmărește să stabilească libera circulație a lucrătorilor, datorită, în special, înlăturării obstacolelor din calea mobilității lucrătorilor, în special în ceea ce privește dreptul lucrătorilor de a-și întregi familia și condițiile de integrare a familiei acestora în țara gazdă. Rezultă că articolul 12 din acest regulament se interpretează în sensul că nu acordă drepturi decât unui

copil care a trăit cu părinții sau cu unul dintre aceștia într-un stat membru cât timp cel puțin unul dintre părinți își avea reședința în calitate de lucrător. Prin urmare, nu se pot crea drepturi în favoarea copilului unui lucrător născut după ce lucrătorul în cauză a încetat să mai lucreze și să mai locuiască în statul gazdă.

31 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a cincea întrebare că respectivul copil al unui resortisant dintr-un stat membru care își are reședința pe teritoriul unui alt stat membru nu se poate prevala de articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, atunci când unul sau celălalt din părinți, care nu mai locuiește în statul gazdă, a locuit în calitate de lucrător pentru ultima dată înainte de nașterea sa.

Cu privire la cheltuielile de judecată

32 Cheltuielile efectuate de către Regatul Unit, Republica Federală Germania, Regatul Danemarcei și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura în fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Court of Session din Scoția, prin ordonanța din 27 iunie 1986, declară:

1) Studiile universitare care pregătesc în vederea obținerii unei calificări pentru o profesie, meserie sau muncă specifică sau conferă aptitudinea specială de a exercita o astfel de profesie, meserie sau muncă constituie formare profesională.

Universitățile nu se consideră „școli profesionale” în sensul articolului 7 alineatul (3) din Regulamentului nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității.

2) Intră sub incidența domeniului de aplicare a Tratatului CEE, în sensul articolului 7, plata de către statul membru, în beneficiul studenților, a taxelor de școlarizare reclamate de către o universitate, însă nu și plata subvențiilor destinate întreținerii acestora.

3) Resortisantul unui alt stat membru, care se implică într-o relație de muncă în statul gazdă pentru o perioadă de opt luni pentru a urma ulterior studii universitare în același domeniu profesional și care nu ar fi fost angajat de către angajator în cazul în care nu ar fi fost deja admis la universitate, este considerat lucrător în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.

4) Un resortisant al unui alt stat membru, care se implică într-o relație de muncă pentru o perioadă de opt luni pentru a urma ulterior studii în statul gazdă în același domeniu profesional și care nu ar fi fost angajat de către angajator în cazul în care nu ar fi fost deja admis la universitate, nu are dreptul, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, de a beneficia pentru studiile sale de o alocație vărsată studenților resortisanți ai statului membru gazdă și destinată să asigure întreținerea acestora.

5) Copilul unui resortisant dintr-un stat membru care își are reședința pe teritoriul unui alt stat membru nu se poate prevala de articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, atunci când unul sau celălalt din părinți, care nu mai locuiește în statul gazdă, a locuit în calitate de lucrător pentru ultima dată înainte de nașterea sa.

Mackenzie Stuart
Koopmans
Kakouris

Moitinho de Almeida
Everling
Joliet

Rodríguez
Bahlmann
O'Higgins

Iglesias
Galmot
Schockweiler

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 21 iunie 1988.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
A. J. Mackenzie Stuart